

Latvijas PSR Valmieras apriņķa
Pagaidu izpildu komiteja

Fonds Nr. 1188

Vēsturiskā izziņa

1940. - 1941. g.

1188.fonds

Latvijas PSR Valmieras apriņķa Pagaidu izpildu komiteja

VĒSTURISKĀ IZZIŅA

I

1940.gada 17.jūnijā Padomju Sociālistisko Republikas Savienības (turpmāk PSRS) Sarkanā armija okupēja Latvijas Republiku. 1940.gada 20.jūnijā tika izveidota marionešu Tautas valdība A.Kirhenšteina vadībā. 21.jūnijā tika pasludināta šīs valdības deklarācija. Tajā pat dienā Iekšlietu ministrs, kura pārziņā atradās pašvaldības, izdeva rīkojumu, ka līdz attiecīga likuma un pašu iedzīvotāju izraudzītas pašvaldības pārvaldes sastādīšanai visām amatpersonām un darbiniekiem jāturpina darbs saskaņā ar valdības 21.jūnija deklarāciju.

Tajā pat laikā pašvaldībās notika it kā pēc pašu dalībnieku iniciatīvas, bet patiesībā Latvijas Komunistiskās partijas (turpmāk LKP) organizētas tautas sapulces, kurās formāli ievēlēja jaunas padomju varai uzticīgas amatpersonas, savukārt iekšlietu ministrs ar savu lēmumu apstiprināja šo “darbaļaužu brīvo gribu”.

1940.gada 14.-15.jūlijā nedemokrātisku bezalternatīvu vēlēšanu rezultātā tapa viltus parlaments - Tautas Saeima, kas 1940.gada 21.jūlijā savā pirmajā sēdē pasludināja Latvijā “padomju varu” un Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas nodibināšanu. Līdz ar to pastāvošā institūcija “Latvijas Republikas Valmieras apriņķa vecākais” tika pārdēvēts par “Latvijas PSR Valmieras apriņķa vecāko”.

1940.gada 25.augustā Tautas Saeima pieņēma LPSR Konstitūciju, kas radīta pēc PSRS konstitūcijas parauga. Saskaņā ar Konstitūciju Tautas Saeima pasludināja sevi par LPSR Augstāko Padomi (turpmāk AP), kas ievēlēja Augstākās Padomes Prezidiju (turpmāk APP). 26.augustā pilnvaras nolika LPSR Ministru kabinets, tā vietā tika izveidota jauna valdība – LPSR Tautas Komisāru Padome (turpmāk TKP).

LPSR Konstitūcijas 52.pants paredzēja darbaļaužu deputātu padomju (turpmāk DDP) kā valsts varas orgānu veidošanu, savukārt 56.pants noteica, ka DDP izpildu un rīcības orgāni ir viņu ievēlētās izpildu komitejas.

1940.gada 12.novembrī apriņķu vecākajiem tika izsūtīts LKP Centrālās komitejas pirmā sekretāra J.Kalnberziņa paziņojums par gaidāmo pagaidu izpildu komiteju (turpmāk PIK) organizēšanu. Atbilstoši šim paziņojumam līdz 15.novembrim Iekšlietu ministrijas Pašvaldību pārvaldes priekšniekam vajadzēja nosūtīt PIK priekšsēdētāju un locekļu kandidātu sarakstu.

1940.gada 27.novembrī LPSR APP izdeva dekretu par PIK nodibināšanu līdz laikam, kamēr saskaņā ar konstitūciju ievēlēs darbaļaužu deputātu padomes. Dekrets arī apstiprināja Valmieras apriņķa PIK Prezidija sastāvu: priekšsēdētājs Rihards Gredzens, viņa vietnieks Arnolds Krauklis, sekretārs Arturs Karlivāns, locekļi Arvīds Kalniņš, Pēteris Runcis. Pirmā Valmieras apriņķa PIK sēde notika 1940.gada 2.decembrī.

PIK izstrādāja un apstiprināja vietējo budžetu, vadīja pakļauto pārvaldes orgānu darbību, rūpējās par kārtības nodrošināšanu, veicināja valsts aizsardzības spēju nostiprināšanu, nodrošināja likumu pildīšanu un pilsoņu tiesību aizsardzību. PIK bija jārada apstākļi sociālistiskās saimniecības formu izveidei, jāveic sociālie un kultūras pasākumi, atbalstot Komuniskistās partijas un padomju valdības politiku.

PIK izveidoja nodaļas, kuras bija noteiktas Konstitūcijas 66.pantā: zemju, finansu, tirdzniecības, veselības aizsardzības, tautas izglītības, vietējās rūpniecības, komunālās

2

saimniecības, daba, ceļu, sociālās nodrošināšanas, vispārējā, plānu komisija un kadru sektors. PIK nodaļas bija divkāršā pakļautībā – PIK un attiecīgā tautas komisariāta.

Ar 1940.gada 2.decembra dekretu, papildinot 27.11.1940.dekretu, tika apstiprināti PIK locekļi – nodaļu vadītāji, kā arī norādīts, ka tajos apriņķos, kur visu nodaļu vadītāji vēl nebija apstiprināti, šo nodaļu organizēšana un vadība uzdodama vienam no apstiprinātajiem PIK locekļiem.

PIK nodaļu kompetence bija jānosaka nolikumā, ko izstrādāja attiecīgie komisariāti un apstiprināja TKP. Līdz 2.pasaules karam tika apstiprināts tikai viens nolikums - 26.03.1941. par apriņķa komunālās saimniecības nodaļu.

LPSR AP savā 1941.gada 18.marta apkārtrakstā deva norādījumus PIK organizēt komisijas atsevišķās saimnieciskās un kultūras dzīves nozarēs, ieteicot pie apriņķu PIK dibināt lauksaimniecības, finanšu un budžeta, tirdzniecības, kultūras lietu, kā arī veselības aizsardzības komisiju.

Komisijas bija jākomplektē no padomju varas aktīvistiem 5-10 cilvēku sastāvā, to galvenie uzdevumi – kontrole un pārbaudes par likumu, dekrētu, valdības un IK lēmumu izpildi.

Valmieras apriņķa PIK darbību pārtrauca 1941.gada jūnija beigās, kad Latviju okupēja Vācijas karaspēks.

II

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr.1 “Valmieras apriņķa pagaidu izpildu komiteja” ir 8 lietas par 1940.-1941.gadu - apriņķa PIK sēžu protokoli, atsevišķi Nauksēnu pagasta PIK lēmumi, dokumenti par saimniecību lielumu, zemes nacionalizācijas akti, dokumenti par agrārreformu Ipiķu, Lodes, Omuļu un Svētciena pagastos. Apraksts rediģēts 1971.gadā, papildināts 1973., 1976., 1982.gadā.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 2 “Augstrozes pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 4 lietas par 1940.-1941.gadu – iedalīto zemes vienību saraksti, ziņas par zemju uzskaiti, dokumenti par cukura iepirkšanas zīmēm. Apraksts sastādīts 1960.gadā, rediģēts 1971.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Augstrozes pagasta PIK fonds Nr.1268 pievienots Valmieras apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 3 “Jaunburtnieku pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 12 lietas par 1940.-1941.gadu – apkārtraksti un rīkojumi, sarakste nodokļu jautājumos, dokumenti par rūpniecības uzņēmumiem, ceļu labošanu u.c.. Apraksts sastādīts 1961.gadā, rediģēts 1971.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Jaunburtnieku pagasta PIK fonds Nr.1323 pievienots Valmieras apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 4 “Limbažu pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 9 lietas par 1940.-1941.gadu – dokumenti par agrārreformu (zemes ierīcības komitejas lēmumi, iedalīto zemes vienību saraksti, akti u.c). Apraksts sastādīts 1960.gadā, rediģēts 1971.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Limbažu pagasta PIK fonds Nr.1265 pievienots Valmieras apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 5 “Pāles pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 11 lietas par 1940.-1941.gadu – zemes nodošanas akti, dokumenti, kas saistīti ar ugunsdrošību, karadienestu, darbaspēka reģistrāciju, lauksaimniecību un zemju uzskaiti, ceļu būvi. Apraksts sastādīts 1960.gadā, rediģēts 1971.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz

1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Pāles pagasta PIK fonds Nr.1279 pievienots Valmieras apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 6 “Tūjas pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 10 lietas par 1940.-1941.gadu – zemes ierīcības komitejas protokoli, iedalīto zemes vienību saraksti, lauksaimnieciska rakstura statistikas ziņas, nodokļu maksātāju saraksti, pagasta darbinieku saraksti. Galvenā grāmatā ir ieraksti no 1939.gada 1.apriļa. Apraksts sastādīts 1963.gadā, rediģēts un papildināts 1973.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Tūjas pagasta PIK fonds Nr.1266 pievienots Valmieras apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 7 “Vildzēnu pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 4 lietas par 1940.-1941.gadu – dokumenti par sēklas un minerālmēslu iegādi, zemes nodošanas akti, saimniecību saraksts, darbinieku algu saraksti. Apraksts sastādīts 1960.gadā, rediģēts 1972.gadā. 1974.gadā, pamatojoties uz 1973.gada 19.jūlijā apstiprinātajiem “Priekšlikumiem par LPSR CVORA mazapjoma fondu kā uzskaites vienību likvidāciju”, Vildzēnu pagasta PIK fonds Nr.1270 pievienots Valmieras apriņķa PIK fondam.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr. 8 “Ternejas pagasta pagaidu izpildu komiteja” ir 2 lietas par 1940.gadu – zemes nodošanas akti. Apraksts sastādīts 1974.gadā.

Vēsturisko izziņu sastādīja:

Dokumentu aprakstīšanas daļas vadītājs

A.Freimanis

Rīgā, 2006.gada 18.decembrī

Šini lietā <u>3 (trīs)</u>
_____ numurētas lapas
20 <u>13.</u> g. * <u>15.</u> * <u>05</u> -
LVA arhivists _____ <u>MS</u>